

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Lek och lärande går hand i hand

En kvalitativ studie om förskollärares beskrivningar av sitt deltagande i lek i relation till undervisning.

KURS: Examensarbete, 15 hp

PROGRAM: Förskolläraryrket

FÖRFATTARE: Valjeta Alisani & Helen Robayo

HANDLEDARE: Charlotte Öhman

EXAMINATOR: Carin Falkner

TERMIN: VT19

SAMMANFATTNING

Valjeta Alisani, Helen Robayo

Lek och lärande går hand i hand - En kvalitativ studie om förskollärares beskrivningar av sitt deltagande i lek kopplat till undervisningsbegreppet

Playing and learning go hand in hand - A qualitative study on preschool teachers perceptions of participation in play linked to the teaching concept

Antal sidor: 28

Syftet med denna studie är att utveckla och uppmärksamma kunskap kring förskollärares deltagande i lek i relation till undervisning. Studiens frågeställningar berör hur förskollärare beskriver sin delaktighet i lek och hur förskollärare uppfattar lek i relation till undervisning. Detta är en kvalitativ studie där empirin har samlats in utifrån semistrukturerade intervjuer. Empirin har analyserats med hjälp av en tematisk analys, där studiens teman har framkommit genom olika mönster i analysen. Studien är inspirerad av en sociokulturell teori där lärande anses uppstå i samspel och interaktion med andra samt med kultur och material. Respondenternas beskrivningar har analyserats utifrån ett sociokulturellt perspektiv där begreppen: *samspel*, *proximala utvecklingszonen* samt *artefakter* har använts. I resultatet framkommer olika synsätt kring deltagande i lek och att undervisningsbegreppet är omdiskuterat i förskolan. Denna studie påvisar behovet av att diskutera förskollärares deltagande i lek och varför den bör användas i undervisningen. Det finns behov av att lyfta kunskap om undervisningsbegreppet, och hur förskollärare ska förhålla sig till det i förskolans kontext.

Sökord: deltagande, förskollärare, lek, läroplan, sociokulturell och undervisning

---

Postadress

Högskolan för Lärande
Och Kommunikation (HLK)
Box 1026
551 11 Jönköping

Gatuadress

Gjuterigatan 5

Telefonnummer Fax

036 – 101000

036 – 16 25 85

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
2 BAKGRUND	2
2.1 Lekens betydelse i förskolans styrdokument	2
2.2 Förskollärares deltagande i lek	3
2.3 Undervisning i förskolan	5
2.4 Teoretisk utgångspunkt.....	6
3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	9
4 METOD	10
4.1 Kvalitativ ansats.....	10
4.2 Urval.....	10
4.3 Genomförande.....	12
4.4 Databearbetning och analysmetod	13
4.5 Tillförlitlighet	14
4.6 Etiska aspekter	15
5 RESULTAT	16
5.1 Lek då och nu- en förändrad syn på lek.....	16
5.2 Förskollärares delaktighet i lek – strategier och möjligheter	17
5.3 Spontanitet och planering – verktyg för samspelade undervisning	18
5.4 Lek och undervisning – det ena förutsätter det andra	19
6 DISKUSSION	21
6.1 Metoddiskussion.....	21
6.2 Resultatdiskussion	23
6.3 Vidare forskning.....	28
7 REFERENSLISTA	29
BILAGOR	33

1 INLEDNING

Lek har alltid framträtt som något viktigt och intressant för oss i vår utbildning, särskilt under VFU: er där vi har diskuterat förskollärarnas delaktighet i lek tillsammans med respektive handledare. Utifrån diskussionerna med förskollärare framträdde en bild av att lek var viktig men att alla inte var aktiva i den. Några förskollärare uttryckte att de inte vill störa barnens lek. Vid flera tillfällen har vi erfart att förskollärare inte utnyttjat leksituationer vilket kan leda till att barns lärande begränsas och tillfällen inte tas i akt. Detta har väckt vårt intresse ytterligare eftersom lek är en viktig del i förskolan för barns lärande och utveckling, samt att förskollärare har en viktig roll i den. Nilsson (2018) beskriver förskollärares osäkerhet inför att delta i barnens lek och att det är betydelsefullt att ha kännedom om de svårigheter som de känner. Samtidigt tydliggör läroplanen (Skolverket, 2018) vikten av lek och den beskrivs som en grund för barns utveckling, lärande och välbefinnande. Förskollärarens förhållningssätt till lek är avgörande för att leken ska skapa en central plats i förskolan. Samtidigt kan förskolläraren även utnyttja leksituationerna i ett undervisningssyfte vilket även Melker, Mellgren och Pramling Samuelsson (2018) belyser i deras artikel. Författarna menar att förskollärare använder lek som en grund för undervisning och barns lärande. Svedberg (2016) förklarar att lek och lärande inte kan skiljas ifrån varandra eftersom den sker naturligt genom tankeprocesser. Vidare menar hon att lek är en nödvändighet för att barn ska må bra och få möjlighet att utvecklas. Lek är spontant för barnen och har ett värde i sig (Svedberg, 2016). Titeln *lek och lärande går hand i hand* är inspirerad från en av de genomförda intervjuerna och har varit med i skrivprocessen under arbetets gång.

Denna studie handlar om förskollärares uppfattningar om sitt eget deltagande i lek och hur lek används i undervisningssyfte. Studien är aktuell och intressant som ett bidrag till ny kunskap inom området i och med den nya läroplanen för förskolan, som börjar gälla från och med den första juli 2019 (Skolverket, 2018). Utifrån förändringarna i läroplanen anser vi att lek och undervisning behöver lyftas och diskuteras i förskolan. Särskilt med tanke på att begreppet undervisning har införts och förskollärarens ansvar har förtydligats.

2 BAKGRUND

I detta kapitel redovisas styrdokument, tidigare forskning och teoretisk utgångspunkt.

2.1 Lekens betydelse i förskolans styrdokument

Förskolan har en lång historia bakom sig och det som påverkade förskolans utveckling var Barnstugeutredningen. Den genomfördes 1968 där Barnstugeutredningens (SOU 1972:26) kommitté fick ansvara för att planera hur den svenska förskolan skulle se ut och fungera. 1972 lade kommittén fram del ett och två som banade vägen för förskolans arbetssätt.

Det Pedagogiska programmet angav huvudsakligen förskolans mål, barns uppväxt och en ny syn på barns utveckling som innehåll och arbetssätt (Socialstyrelsen, 1987:3). Lek var betydelsefullt och centralt för barns utveckling i det Pedagogiska programmet. Ett barn ansågs kunna lära genom lek och arbete samt att de i lek använder fantasi när de bearbetar sina upplevelser. Vidare skulle pedagogerna skapa förutsättningar för dramalek genom ord, bild och ljud och på det sättet gynna ett samspel mellan vuxna och barn. Ett annat sätt som personalen gav barnen stöd i deras lekande var att ställa frågor, lyssna till deras tankar och ge dem ett annat material för att hjälpa dem vidare i deras utforskande. Däremot skulle personalen inte styra över barnens spontanlekar, istället skulle de följa deras lek med intresse och på det sättet bidra till att deras lek utvecklades (Socialstyrelsen, 1987:3).

Barnkonventionen är viktig för barnens rättigheter och ska aktivt arbetas efter i förskolan. Den första januari 2020 träder den i kraft som en lag i Sverige. I Barnkonventionen står det att barn har rätt till utveckling, att göra sin röst hörd och att få säga sin mening, att uttrycka sina åsikter genom yttrandefrihet, utbildning, lek, lekfullt lärande, vila och fritid (UNICEF, 1989).

När förskolan fick en läroplan (Utbildningsdepartementet, 1998) sågs lek fortfarande som viktig för barns utveckling och lärande. Något som skulle prägla verksamheten var förskollärarnas medvetna användning av lek för att främja alla barns utveckling. I barnens lek utvecklades deras fantasi, symboliskt tänkande, kommunikation samt förmågan att samarbeta och problemlösning. Här menas det även att barn erövrar kunskaper genom lek och socialt samspel samt att lärandet baseras på det sociala samspelet mellan vuxna och barn men även mellan barn och barn.

I skollagen (2010:800) beskrivs det att förskolan är det första steget i skolväsendet där utbildning ska grundas på ett helhetsperspektiv på barnet, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Det står även att undervisning förstås i termer av målinriktad verksamhet som under ledning av förskollärare ska stötta barnens utveckling och lärande.

I den reviderade läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) blev det ett större fokus på den pedagogiska verksamheten där målen för matematik, språk, naturvetenskap och teknik förtydligades. I den andra reviderade läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016) var det mest fokus på förtydliganden i övergångar och samverkan. Lek och lärande beskrevs däremot på samma sätt i de reviderade läroplanerna för förskolan 98, 2010 och 2016 (Utbildningsdepartementet, 1998; Skolverket, 2010 & Skolverket 2016). I alla styrdokument skrevs målet i utveckling och lärande på samma sätt, ”förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära” (s. 9). I den nya läroplanen för förskolan (Skolverket, 2018) har lek fått en egen rubrik där det framträder en tydligare beskrivning om lek för att betona hur betydelsefull roll den har för barns utveckling. Förskollärares roll och ansvar har reviderats, det innebär enligt läroplanen att förskollärare ska skapa förutsättningar för lek så att barnen kan utveckla sina förmågor i det sociala samspelet, motorik, fantasi, utöva problemlösning, samarbete, kommunikation och förmågan till symboliskt tänkandet. Det står även att ”lek är grunden för utveckling, lärande och välbefinnande” (s. 8) samt att det är lek i sig som är det viktigaste för barnen. Vidare ska pedagogerna ge barnen förutsättningar för lek som barnen tar initiativ till men även lekar som förskollärare introducerar. Ett begrepp som fått mer utrymme i läroplanen för förskolan 2018 är undervisning som ska genomföras i förskolans utbildning. Undervisning i förskolans kontext innebär att förskollärare utmanar och stimulerar barn utifrån de mål som står skrivna i läroplanen. Undervisning kan vara både planerad och spontan men ska alltid utgå från innehållet i läroplanen. Förskollärare har ett specifikt ansvar för undervisning och det pedagogiska innehållet. Förskollärare ansvarar därmed för att undervisningen ska genomföras på ett sätt som gör barnen nyfikna och som utmanar deras lärande. I målområdet omsorg, utveckling och lärande står det nu istället ”förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla nyfikenhet, kreativitet och lust att leka och lära” (s. 13).

2.2 Förskollärares deltagande i lek

Lekforskaren Mikael Jensen (2018) beskriver olika definitioner på lek och menar att leken är rolig eller lustfylld. De som leker är glada och upplever leken som positiv och belönande i sig. Lek är frivillig och spontan, det går inte att tvinga någon att leka. Enligt författaren är lek ett självändamål där processen är viktig, inte att skapa en produkt.

Innan läroplanen kom 1998 var det en pedagogisk diskussion om huruvida förskollärare skulle vara delaktiga i barnens lek och om styrningen störde den fria leken. Lindqvist (1995) förklarade att förskollärarens roll inte var att engagera sig i barnens värld eller att visa intresse för deras upplevelser. Snarare fanns det ett fokus på barns lärande och kunskaper utifrån ett resultatnriktat arbete där tekniken och materialet blev det viktiga i pedagogiken, inte själva processen och barnens tankar (Lindqvist, 1995). Som en följd av den tidigare nämnda pedagogiska diskussionen genomförde Lindqvist ett projekt där förskollärare deltog i barnens lek för att tillsammans skapa lekvärldar som möjliggjorde för förskollärarna att påverka barnen genom att använda estetik. Hon kom fram till att lekpedagogiken är uppbyggd av en gemenskap och delaktighet mellan förskollärare och barn. Hon beskrev att det viktigaste sättet för att utveckla barnens lek är att förskollärare skapar fiktiva världar med barnen. Resultatet visade att lek på förskolan blev utvidgad och fördjupad då förskollärare deltog och dramatiserade berättelser som barnen var bekanta med. Vidare uppmärksammade Lindqvist att relationen mellan barnen och förskollärare förändrades när förskolläraren fick en roll i leken. Barnen tyckte att förskollärarna blev spännande och intressanta personer (Lindqvist, 1995).

Sandberg (2002) beskriver utifrån sitt resultat att förskollärare som leker med barn kan påverka deras utveckling på olika sätt. När barnen fick möta förskollärare som var lekfulla, spontana, humoristiska och visade glädje ansåg Sandberg att det kan vara en fördel för barns utveckling. När förskollärare var engagerade och lekfulla kunde de få barnens intresse och tillsammans undersöka något. Exempelvis kan lek ses som ett verktyg för lärande och problemlösning och en förberedelse för vuxen livet.

Bygdeson-Larsson (2010) beskriver att samspel och kommunikation kan vara en förutsättning för att barn ska utmanas i sin utveckling och lärande på ett meningsfullt sätt. En pedagogisk medvetenhet krävs för att skapa en samspelande miljö där förskollärares syn på kunskap är att barnen själva är en aktiv del i sitt lärande. Samspel handlar ofta om att förskollärare engagerar sig i barnens lek men även att de är tillgängliga, både psykiskt och fysiskt. Det handlar om att förskolläraren ska vara observant i samspelet med barn eftersom barnens egna tankar i dialogen då kan tas till vara på. Författaren förklarar att förskollärare ska försöka skapa bättre möjligheter för barn att kunna leka och samspela eftersom detta främjar barnens utveckling och lärande (Bygdeson-Larsson, 2010).

I en studie av Tsai (2015) undersöktes varför och på vilka sätt förskollärare deltar i barnens lek. Undersökningarna visade fem olika typer av interaktion. I den första typen av interaktion är

förskolläraren delaktig i barnens lek genom att på barnens förfrågan assistera och guida dem i problemlösningar som uppkom i olika leksituationer. Det framkom även att förskollärare behöver ha kunskap om barnets förmågor för att på bästa sätt stötta dem. Den andra typen av interaktion är när förskollärare bjuds in av barnet att leka, det blir en spontan delaktighet. Barnet har kontrollen över handlingen och förskolläraren följer barnets anvisningar om hur leken går till. Där blir det viktigt att förskolläraren inte tar över leken. I den tredje interaktionen påminner förskolläraren om regler som finns i den pedagogiska miljön. Delaktigheten tar sig i uttryck som tillrättavisningar i syfte att barnen ska förstå vad som förväntas av dem. I den fjärde interaktionen är förskolläraren delaktig i syfte att medla i barnens konflikter där lek har stannat av och där det finns risk för att konflikten leder till skada. Den femte typen av interaktion introducerar förskolläraren undervisande lek, där tillfället tas i akt att undervisa om något som är passande i barnens lek.

Knutsdotter Olofsson (2015) beskriver vikten av lek för barns utveckling inom olika ämnen, såsom språk och matematik. Hon nämner även att förskollärare har en viktig roll att fylla genom att delta på barnens villkor. Hon menar att medlekande förskollärare gör lek tydligare och att de kommer närmare barnen genom att dela deras fantasi. Även Engdahl och Ärlemalm-Hagsér (2015) belyser lekens betydelse för barns utveckling. De menar att lek är ett uttryck för olika möten och samspel där koncentration och upprepning är centralt. Författarna förklarar att förskolan har som tradition framfört lek som något viktigt och där den har haft och fortfarande har en stark ställning. Vidare diskuterar de att begreppet fri lek förekommer inom förskolan och används av förskollärare. Fri lek betyder att barnen har frihet att välja hur de ska leka och vad innehållet i deras lek ska vara. En del förskollärare ser fri lek som att de inte ska störa och styra barnens lek (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015).

2.3 Undervisning i förskolan

Undervisning är ett begrepp som har aktualiserats och belysts i förskolan och Melker et. al (2018) berättar att begreppet kan förstås utifrån den grekiska förklaringen på undervisning, vilket är *konsten att peka ut något för någon*. De påvisar att begreppet måste förstås utifrån förskolans kontext för att inte blanda ihop undervisningen i förskolan med den undervisning som pågår i skolan. Författarna beskriver undervisning som en situation där förskollärare tolkar hur barnen agerar och kommunicerar för att bygga vidare deras kunskapande. Förskolläraren ska ha ett syfte med innehållet i undervisningen och samarbeta med barnen engagerat (Melker et. al, 2018).

Svedberg (2016) belyser att förskollärare måste sätta sig in i barnens erfarenheter och vara medvetna om vad de tycker är roligt, stimulerande, intressant och meningsfullt. Hon menar att om förskolläraren får en bild av barnens intressen, kan det skapas en miljö och material som tilltalar barnen för att kunna genomföra en undervisning som är meningsfull. Vidare uttrycker författaren att en förskollärare bör ha kunskaper i didaktik, alltså läran om undervisning för att veta hur, när, var, vem och varför en undervisning ska genomföras. Begreppet undervisning lyfts av Jonsson, Williams och Pramling Samuelsson (2017). Författarna genomförde en studie med förskollärare där begreppet diskuterades och det som framkom var att vissa förskollärare ser positivt på begreppet eftersom det kan höja förskolans status. Medan andra är oroliga för att begreppet ska göra förskolan skolifierad. Vidare belyser Jonsson et. al att undervisning behöver förstås i relation till den didaktik som praktiseras i förskolan, där lek och omsorg möter lärande.

Nilsson, Lecusay och Alnervik (2018) diskuterar innebörden av undervisningsbegreppet. Utifrån Skolinspektionens (2016) granskning menar författarna att undervisningsbegreppet är ett komplicerat begrepp att förstå och relatera till. Detta leder till en osäkerhet hos förskollärare eftersom många associerar undervisning med skolan. Det förväntas att de ska förstå och använda undervisningsbegreppet utan att det har implementerats och diskuterats kring vad det kan innebära i förskolans kontext. Författarna konkluderar att när undervisning ska ingå i läroplanen för förskolan ska den ses utifrån en holistisk syn där lek och utforskande är grunden för barns lärande.

Utifrån Skolinspektionens (2016) granskning diskuterades det att undervisning kan både vara spontan och planerad och ska genomföras med ett målmedvetet innehåll samt att ge barnen förutsättningar för att utvecklas. Sammanfattningsvis visar granskningen att det finns oklarheter kring begreppet undervisning och vem som ska ansvara för den med tanke på att vissa förskollärare inte alltid tar vara på undervisningstillfällena som uppkommer. En del förskollärare ser inte sig själva som en undervisande lärare då det är något som sker i skolans värld.

2.4 Teoretisk utgångspunkt

Under denna del presenteras den sociokulturella teorin som studien har inspirerats av, då det ansågs vara relevant för studiens syfte. Det sociala samspelet mellan förskollärare och barn i lek och undervisning är en anledning till varför denna teoretiska ansats valdes.

Vygotskij (1995) var en pedagog, psykolog och filosof och är en av de mest kända namnen inom sociokulturell teori. Vygotskij var övertygad om att barn lär och utvecklar sig i sociala samspel med andra människor. Han uttryckte att människor alltid är på väg mot nya sätt att förstå sin omvärld,

vilket ger nya erfarenheter som vi senare kan använda i framtida situationer och som ger nya färdigheter. Vygotskij menade även att ny kunskap skapades i interaktion med andra. Jakobsson (2012) belyser att teorin har en holistisk syn på människan där medvetande, tanke och den materiella omvärlden ses som en helhet. Författaren beskriver att ett sociokulturellt perspektiv kan vara till hjälp för förskollärare att utveckla kunskaper hos barn genom att gemensamt undersöka något.

Lindqvist (1995) tolkade Vygotskijs texter om lek utifrån den sociokulturella teorin. Hon förklarar lek som en av de viktigaste förutsättningar för utveckling där barn lär sig samspela och där vilja, tanke och känsla förenas. Vidare tolkar Lindqvist att Vygotskij såg människan i grunden som en kreativ och fantasifull individ med en föreställningsförmåga där fantasin bygger på verkliga erfarenheter. Utifrån Vygotskijs teori berättar hon att vuxna har mer fantasi än barnen eftersom de har mer erfarenheter och av den anledningen behövs vuxna i barnens lek för att utveckla leken. Hon nämner även att lek är fantasins handling och att Vygotskij såg leken som en önskeuppfyllelse. I lek ansågs barn utveckla en medvetenhet, tanke och känslor samt att det typiska för lek enligt Vygotskij är att den kännetecknas som en skapande handling snarare än en reproduktion (Lindqvist, 1995). Vygotskij (1978) menade att barns utveckling sker i två stadier, först på den sociala nivån med vuxna och jämnåriga och sen på den individuella nivån där barnet tar kunskapandet från sociala sammanhang och vänder det inåt. Ett barn kommer längre i sin utveckling när det sker i samspel med andra människor och när de bygger upp en inre medvetande tanke. Säljö (2014) förklarar att det är genom kommunikation i lek som barnet får förståelse för hur andra människor förstår sin omvärld. Lundgren, Säljö och Liberg (2017) nämner att samspel som sker via lek och samtal leder till att barnet lär sig språk, socialt samspel och utvecklar sin egen identitet.

Proximala utvecklingszonen

Vygotskij (1978) förklarade att när ett barn inte kan lösa ett problem så kan barnet med hjälp av en lärare som visar olika sätt att hantera problemet, tillsammans skapa en förståelse och lösa det. Detta beskrev Vygotskij som den proximala utvecklingszonen, där lärare visar olika strategier och utmanar barnet med frågor. Det handlar om att ett barn som är på en utvecklingsnivå kan klara av problemlösning på nästa utvecklingsnivå med stöd från en lärare som guider barnet fram till ett lärande. Vygotskij uttryckte den proximala utvecklingszonen så här, ”What a child can do with assistance today she will be able to do by herself tomorrow” (Vygotskij, 1978 s.87).

Artefakt

Vygotskij (1978) beskrev att artefakter är olika slags verktyg som hjälper människor att kommunicera, tänka och att uttrycka sig. Han hävdar att relationen mellan människan och artefakter var avgörande för att utveckla mentala funktioner och var beroende av vilka verktyg och tecken som användes som en tillgång. Med tecken menade Vygotskij begreppsmässiga eller psykologiska artefakter, exempelvis språk, konst eller text. Begreppet artefakt betyder enligt Nationalencyklopedin ett människotillverkat föremål och termen kan användas som en beteckning för verktyg eller redskap (Nationalencyklopedin, u. å.). För att förstå begreppet artefakt behövs begreppet mediering då de är sammanlänkade. Med mediering menade Vygotskij (1978) att det sker ett samspel mellan vårt tänkande och handlande. Säljö (2014) beskriver att mediering är redskap som vi använder för att förstå omvärlden och erövra nya erfarenheter. Vidare förklarar han att människors tänkande kommer i kontakt med den värld som de lever i och att detta sker genom olika redskap. Mediering förmedlar saker för människor, både fysiska och intellektuella artefakter förmedlar den verklighet som vi lever i. Människor står inte i direkt kontakt med omvärlden utan den förmedlas genom olika redskap som hjälper oss att förstå de sociala praktiker vi har runt omkring oss (Säljö, 2014). Detta kan kopplas till lek i förskolan där behovet av lekande och delaktiga förskollärare finns, som samspelar med barnen. På det sättet skapas det möjligheter för barnen att utveckla flera färdigheter i lek och socialt samspel (Knutsdotter Olofsson, 2015).

Sammanfattning av teoretisk utgångspunkt

Studiens sociokulturella teori utgår från människans behov av socialt samspel för att utvecklas och den ska förstås utifrån den kulturella kontext som individen lever i. Det är genom kommunikation som människor kan uttrycka sina tankar och känslor och dela erfarenheter med varandra, som i sin tur berikar varje persons kunskaper. I teorin ingår tre olika begrepp som är centrala och som även är relevanta för studien. Dessa är samspel, proximala utvecklingszonen och artefakter. Samspel sker mellan människor och är en grund för kommunikation. Proximala utvecklingszonen kan förstås utifrån att ett barn kan nå nästa mentala nivå genom stöd av någon som har mer erfarenheter och kunskaper i ett ämne. Artefakter kan förstås utifrån människans behov för verktyg för att skapa en större förståelse för sin omvärld samt att mediering är det som samspelar mellan människans tanke och handling.

3 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna kvalitativa studie är att utveckla och uppmärksamma kunskap kring förskollärares beskrivningar av sitt deltagande i lek i relation till undervisning.

Studiens frågeställningar är:

1. Hur beskriver förskollärare sin delaktighet i lek?
2. Hur uppfattar förskollärare sin delaktighet i barns lek i relation till undervisning?

4 METOD

I kapitel fyra beskrivs den kvalitativa ansatsen samt vilken undersökningsmetod som har använts i studien. Avslutningsvis presenteras databearbetning med analys samt beaktande av etiska aspekter.

4.1 Kvalitativ ansats

Studiens syfte är att utveckla och uppmärksamma kunskap kring förskollärares beskrivningar av sitt deltagande i lek i relation till undervisning. För att undersöka problemområdet användes en kvalitativ ansats. Det specifika med en kvalitativ ansats är enligt Ahrne och Svensson (2015) individens tolkningar eller beskrivningar av ett visst fenomen, om olika situationer i en viss miljö eller relationer mellan människor. Det som också är utmärkande med en kvalitativ ansats är enligt Bryman (2018) en begränsad urvalsgrupp samt att det handlar mer om ord än om siffror när det kommer till insamlingen av data och analys. Detta innebär att forskaren är mer intresserad av kvalitet än kvantitet och därför begränsas även svaren och resultatet (Ahrne & Svensson, 2015).

Data har samlats in genom en så kallad semistrukturerad intervjuform med öppna frågor och följdfrågor. Enligt Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) finns det flera fördelar med denna intervjuform. Genom att anpassa frågorna under samtalsgången kan forskaren få en bredare bild av det undersökta ämnet. En annan fördel som författarna beskriver är att respondenterna får möjlighet att svara fritt och mer detaljerat kring frågorna. Kvale och Brinkmann (2014) nämner att i intervjuerna skapas det ett samtalsförhållande mellan intervjuaren och respondenten, där båda personer producerar kunskap tillsammans som berikar studien. Utifrån det som nämns ovan är semistrukturerade intervjuformen relevant att använda i studien för att ta vara på respondenternas kunskaper och erfarenheter. Kvale och Brinkmann (2014) lyfter även fram vikten av att kvalitativa intervjuer ska ha en struktur och ett syfte där utbytet av information sker på ett naturligt sätt. Intervjuarens roll blir att vara en aktiv lyssnare, ställa frågor men också tolka respondenternas svar. Rienecker och Stray Jörgensen (2018) menar att intervjuaren framför allt måste vara nyfiken och visa intresse för ämnet, eftersom samtalet ska leda till ny kunskap som bidrar till resultatet. En problematik med metoden är att det inte finns någon garanti att alla genomförda intervjuer blir användbara. Bryman (2018) förklarar att det kan förekomma korta intervjuer och en anledning till det är att respondenten inte är aktiv i samtalet. Vidare tillägger Bryman att även de korta intervjuerna kan vara värdefulla om respondenten kommer med viktig information.

4.2 Urval

Förskolorna som valdes ut för studien är samtliga kommunala där förskolechefen informerades via mail om studiens syfte och den efterfrågade yrkeskategorin, i detta fall förskollärare (bilaga 1). En

av oss författare hade tidigare kontakter med förskolorna vilket underlättade att hitta respondenter. Bryman (2018) nämner ett så kallad bekvämlighetsurval, detta innebär bland annat att forskaren har en relation sen tidigare med respondenterna och att detta underlättar urvalet. En av forskarna har tidigare yrkesrelationer och dessa förskollärare kontaktades först. Övriga förskollärare söktes och kontaktades därefter via kommunens hemsida som hade utförlig information om samtliga förskolor, exempelvis telefonnummer till avdelningen och adress. För att komma i kontakt med organisationer och respondenter som anses vara relevanta till studien, menar Eriksson–Zetterquist och Ahrne (2015) krävs ett så kallad tvåstegsurval. Enligt författarna innebär det att välja ut organisation och därefter respondenterna. Vidare påpekas det att personerna noga ska väljas ut, då deras yrkeserfarenhet behövs. Anledningen är att det kommer att påverka resultatet som vidare kan berika studien. Gruppurvalet bestämdes utifrån respondenternas olika långa arbetslivserfarenheter, bakgrund och kunskaper samt erfarenhet av att arbeta med barn mellan tre till sex år i förskolan. Åldersgruppen bestämdes innan med tanke på att begränsa vår studies omfattning samt att förskollärarnas delaktighet i lek kan se ut på olika sätt beroende på vilken ålder som dem arbetar med.

Tabellen nedan visar ytterligare information om respondenterna. Första kolumnen visar avidentifieringen, genom att namnen på förskolan och respondenterna ersattes med siffror och bokstäver. Exempelvis betecknades en respondent 1a, vilket kan läsas som ”den första respondenten på förskola a.

Respondent och förskola	Tidigare status	Nuvarande status	Arbetslivserfarenhet
1a	Förskollärare	Förskollärare	40 år
2b	Förskollärare	Förskollärare	6 år
3c	Resurs	Förskollärare	30 år
4d	Barnskötare	Förskollärare	25 år
5e	Barnskötare	Förskollärare	8 år
6e	Förskollärare	Förskollärare	41 år
7f	Förskollärare	Förskollärare	16 år

4.3 Genomförande

Intervjun utfördes med stöd av en intervjuguide vilken enligt Kvale och Brinkmann (2014) är ett manus som har till syfte att ge intervjun en struktur med förberedda frågor. Intervjuguiden ska även lämna utrymme till följdfrågor, om samtalet tar en intressant eller oväntad vändning som kan gynna studien. En annan viktig punkt är hur språket används på undersökningsfrågor och intervjufrågor. Författarna beskriver skillnaden mellan dessa formuleringssätt, exempelvis bör forskningsfrågor vara formulerade utifrån ett teoretiskt och akademiskt språk. Det andra formuleringssättet är intervjufrågor som ska formuleras på respondenternas vardagsspråk för att underlätta samtalet (bilaga 2). Därför var de två formuleringssätten viktiga att ha i åtanke, särskilt formuleringen av intervjufrågorna eftersom respondenterna behöver förstå frågorna för att kunna besvara dem. Innan intervjuerna genomfördes utfördes en pilotstudie. Anledningen var att säkerställa om intervjuguiden var välformulerad och möjlig att besvara. I pilotstudien kom det fram att några av frågorna inte var tydliga och behövdes omformuleras. Manusets innehåll omarbetades och med dessa ändringar blev frågorna mer tydliga. Bryman (2018) förklarar att intervjuguiden ska innefatta ett tydligt innehåll och därför finns det en fördel med att genomföra en pilotstudie. Det som är specifikt med pilotundersökning är att säkerställa att de formulerade undersökningsfrågorna är relevanta och att studien i sin helhet blir så bra som möjligt.

Väl förberedda intervjuer är enligt Eriksson–Zetterquist och Ahrne (2015) avgörande och förberedelserna kan se olika ut beroende på vilken typ av intervju som används under studien. I förberedelserna för intervjuerna ingick utformandet av intervjuguiden, följdfrågor och att kontakta förskollärare. För att strukturera informationen om de inbokade intervjuerna, skapades en tabell med följande rubriker: Förskola, Respondent, Datum och Tid. Tabellen fylldes på kontinuerligt efter varje inbokad intervju. Efter förskolechefens samtycke kontaktades samtliga respondenterna via telefonsamtal på deras arbetsplatser. Alla intervjuer bokades tillsammans med respondenterna. En fördel med telefonsamtal är att proceduren med inbokningar av intervjuer sker på ett effektivt sätt. Eftersom studien omfattar sju intervjuer och krävde mycket koncentration, bokades endast två intervjuer per dag. För varje intervju beräknades 30 minuter per respondent och detta nämndes även i telefonsamtalet med förskollärarna. Eriksson–Zetterquist och Ahrne (2015) förklarar att det är viktigt att begränsa antal intervjuer per dag, då dessa kräver mycket koncentration. Alla intervjuer är genomförda på respondenternas arbetsplats. Innan intervjuerna påbörjades förmedlades först information till respondenterna om allting som berör själva intervjun och respondenternas rättigheter om medverkan. Inledningsvis började samtalet med en kort presentation av oss författare.

Respondenterna informerades att samtalet kommer att spelas in på mobiltelefoner vilket alla var bekväma med, samt att data skulle transkriberas efteråt. Vi påminde respondenterna att de kommer att bli avidentifierade och har rätt till att avbryta intervjun, men också att all datainsamling kommer användas enbart till arbetet med studien. Detta understryks av Christoffersen och Johannessen (2015) att forskningsetiska principer ska klargöras för samtliga medverkande. Samtliga sju intervjuer spelades in på två mobiltelefoner för att säkerställa att data hade sparats. Under intervjun ledde en författare samtalet medan den andra författaren antecknade. Eriksson–Zetterquist och Ahrne (2015) menar att det finns en fördel med att två personer genomför en intervju och att det finns en möjlighet att skriva anteckningar medan intervjun pågår. Efter varje intervju transkriberades ljudinspelningen, vilket innebär att det muntliga materialet överfördes i skriftlig form. Kvale och Brinkmann (2014) belyser att det är intervjuaren som ska transkribera data eftersom skribenten lär sig att hantera datainsamlingen. I denna studie delades arbetet upp mellan forskarna och transkriberade all ljudinspelning. Sammanlagt blev det cirka 130 minuter inspelat samtal, vilket motsvarade 38 sidor text.

4.4 Databearbetning och analysmetod

När intervjuerna var genomförda sorterades och reducerades den insamlade empirin samt argumenterades resultatet med den tidigare forskningen (Rennstam och Wästerfors (2015)). För att få en övergripande struktur sorterades transkriberingarna enligt den metod som Bryman (2018) kallar för ”framework”, där materialet ordnas i en tabell. Det användes ett vitt papper, med åtta kolumner till varje fråga och sju rader till varje respondent (bilaga 3). Med hjälp av tabellen underlättades sorteringen av respondenternas svar till respektive fråga. En fördel med matrisen var att upprepande mönster samt intressanta problematiseringar kunde identifieras. Rennstam och Wästerfors (2015) lyfter fram vikten av att sortera materialet för att underlätta analysen. Forskaren får då en överblick på vilka teman som uppkommer och blir bekant med sitt material.

Reduceringen genomfördes i form av små tabeller till varje fråga, det vill säga att varje fråga skrevs på ett separat papper (bilaga 4). De mönster som uppkom i empirin identifierades med hjälp av överstrykningspennor med färgerna gul, rosa och blått. Varje färg representerade vad majoriteten svarade utifrån varje intervjufråga, som vidare var grunden till de teman som uppkom i resultatet. Detta genomfördes med eftertanke, för att lyfta fram det som utvecklade kunskap om förskollärares deltagande i lek i relation till undervisning. Metoden tematisk analys är kvalitativ data enligt Bryman (2018) och är ett vanligt tillvägagångssätt. Han beskriver att tema är kategorier som har identifierats av forskaren utifrån data och som har upprepats vid flera tillfällen.

Argumentera är det som slutligen genomförs vilket Rennstam och Wästerfors (2015) anser är ett sätt för analytikern att finna en självständighet i förhållande till tidigare forskning som studien beskrev. Tanken med argumentation är att forskaren självständigt ska bidra till ämnesområdet och litteraturen. En akademisk argumentering innebär att forskaren för en dialog mellan empirin och den tidigare forskningen för att bidra med mer kunskap om ett ämne. Utifrån studiens resultat användes argumentering i diskussionsdelen av arbetet, där resultatet står i förhållande till tidigare relevant forskning.

4.5 Tillförlitlighet

Kvaliteten inom kvalitativa undersökningar är viktig och enligt Bryman (2018) är tillförlitlighet ett av de grundläggande kriterier som vidare består av fyra delkriterier. Dessa är följande:

Trovärdighet innebär att forskaren utgår ifrån de regler som ska beaktas vid en undersökning, i detta fall handlar det om ett examensarbete. Trovärdighet handlar om att respondenterna får ta del av den insamlade datan från intervjuerna. I studien har vi arbetat utifrån riktlinjer som Jönköpings University har sammanställt i ett dokument med information för examensarbete för förskollärare. Fyra av sju respondenter tackade ja till att få transkriberingen via mail. Däremot övriga respondenter är mer intresserade av att läsa det färdiga examensarbetet. Under intervjuerna har vi försökt att inte avbryta respondenterna eftersom intresset riktades mot deras kunskaper och erfarenheter.

Överförbarhet innebär att kvalitativa undersökningar omfattar individer och grupper i samhället med gemensamma yrkesegenskaper och kunskaper. En tydlig beskrivning av studiens urval och resultat är avgörande för att läsare ur en annan miljö och kontext ska kunna förstå vad studien handlar om. Fokus i denna undersökning har lagts på förskollärare och förskolan, därför anser vi att en överförbarhet kan ske på personer som arbetar med samma inriktning men även ur en annan mening eftersom studien är väl beskriven. Då förskollärares beskrivningar av sitt deltagande i lek kopplat till undervisningsbegreppet har undersökts, kan överförbarheten inte vara relevant till andra verksamheter, exempelvis skolan.

Pålitlighet innebär att kunna bedöma en undersöknings tillförlitlighet. Det betyder att andra forskare kan eller försöker genomföra samma studie. Det krävs att forskaren måste redogöra på ett tydligt sätt som möjliggör studiens genomförande. Det betyder att frågorna som besvarar

problemområdet ska vara tydliga, att respondenternas val är motiverade, att bilagor är korrekta och att intervjuutskrifter och analys är genomförda på utförligt sätt. I denna undersökning har vi forskare försökt att vara noggranna och beskriva varje steg på ett tydligt sätt. Exempelvis i form av rubriker och underrubriker för att läsaren ska kunna följa arbetsprocessen. Det som inte kan garanteras är att någon annan kan få samma resultat, då många faktorer kan påverka i andra situationer. Exempelvis intervjuarens förhållningssätt, val av andra respondenter, synsättet på ämnet kan förändras över tid.

Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att forskaren i största möjliga mån inte ska basera resultatet på egna värderingar utan försöka vara objektiv. Forskaren bör dock vara medveten om att ingen kan vara fullständigt objektiv då vi tillför vår subjektiva tolkning till respondenternas uttalande. Arbetet med studien har genomförts och skrivits fram av två olika individer med olika erfarenheter inom förskolans pedagogik. Vi har agerat på bästa sätt för att enbart framhäva respondenternas svar som utgångspunkt för det slutliga resultatet som vidare synliggör en trovärdighet för studien.

4.6 Etiska aspekter

Vid genomförandet av en undersökning ska forskare beakta det grundläggande individskyddskravet som gäller för varje respondent. De fyra huvudkraven enligt Vetenskapsrådet forskningsetiska principer (2002) är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa huvudkrav nämns även i God forskningssed (2017) som beskriver dem på följande sätt:

Informationskravet innebär att intervjuaren lämnar utförlig information till respondenterna om syftet med studien och metoden som kommer att användas i undersökningen. Informationen till förskollärarna har delats ut från förskolechefen (bilaga 1). Informationen har också upprepats via telefonsamtal och muntligt med respondenterna. Samtyckeskravet innebär att respondenterna har fått information om studiens syfte och sedan godkänner sin medverkan. I samtyckeskravet ingår även informationen om rätten att avbryta intervjun. Samtyckeskravet uppfylldes genom muntlig konversation och därför skickades inget informationsbrev till förskollärarna. Rätten att avbryta intervjun nämndes både vid telefonsamtalet samt vid intervjutillfället. Konfidentialitetskravet innebär att alla respondenters personinformation, arbetsplatsinformation och insamlade data enbart ska användas av studenterna för studiens syfte. Allt material förvaras säkert och studenterna står under tystnadsplikt. De medverkande i studien avidentifierades med en siffra från ett till sju och förskolorna med en bokstav från a till f. Dessa avidentifieringar nämns under i tabellen på sidan 11 och i kapitlet resultat på sidan 16. All datainsamling har sparats i en egen mapp på ett separat usb

minne och kommer att raderas när examensarbetet blir godkänt. Nyttjandekravet innebär att respondenterna fick information om att all insamlad data enbart ska användas till studiens syfte. Empirin hanterades på ett respektfullt sätt genom att transkriberingar och resultatet beskrevs utifrån respondenternas uttalande och inte utgått från våra värderingar.

5 RESULTAT

I följande kapitel beskrivs analysen av det empiriska materialet där följande tema framträdde: Lek då och nu - en förändrad syn på lek, Förskollärarens delaktighet i lek – strategier och möjligheter, Spontanitet och planering – verktyg för samspelade undervisning samt Lek och undervisning – det ena förutsätter det andra.

5.1 Lek då och nu- en förändrad syn på lek

Utifrån respondenternas uttalande är lek en viktig del i förskolan och har varit det under hela deras yrkesliv. Majoriteten uttrycker att leken var betydelsefull på den tiden och att förskollärarna inte skulle delta för mycket för att inte störa barnens lek.

1a: Det pratades ju inte det när jag gick min utbildning att vi skulle vara delaktig i leken på det sättet som man är i dag, utan då var det mer att barnen lekte den fria leken som de ville, och sen hade man samlingar och aktiviteter som var styrda av oss. (...) leken var mer barnens och de vuxna skulle inte störa, så det var barnen som ägde leken.

1a beskriver att dåtidens utbildning för förskollärare inte såg ut på samma sätt som idag. Respondenten anser att förskolläraryrket har förändrats och att det är mer fokus på deras deltagande i lek nu. I respondentens svar framkommer det att förskollärarna skilde på lek och andra planerade pedagogiska aktiviteter och att dessa inte skedde samtidigt. Förskollärare skulle inte styra olika leksituationer, utan leken tillhörde barnen.

7f: Tidigare lekte jag mycket med barnen. Nu drar jag lite tillbaka, ibland sätter jag igång en lek men inte som tidigare. Nu är jag erfaren på ett annat sätt. Jag hittar strategier och arbetssätt för lek att inspirera barnen och göra de delaktiga.

1a beskriver att förskolläraryrket tidigare har förmedlat att förskollärare inte skulle delta i barnens lek eftersom de då riskerade att störa barnen. Anledningen är att synen på lek har förändrats och att metoder för att göra barnen mer delaktiga i lek har utvecklats. Respondenten 7f berättar däremot om tidigare upplevelser som en mer aktiv medlekande förskollärare jämfört med nu. Arbetslivserfarenheterna hos respondenterna 1a och 7f är olika långa och synen på förskollärares

deltagande i lek varierar, detta kan bero på att de började sin karriär vid olika tidpunkter. Även respondent 3c uttrycker att lek och barnsyn i förskolan har förändrats under de senaste åren.

3c: Ja, den har ändrats radikalt. Tidigare var inte det kompetenta barnet som stod i centrum. Tack vare utbildningen har min syn på det kompetenta barnet förändrats.

Utifrån kompetensutbildningar menar respondenten att synen på barns utveckling och lärande har utvecklats samt att utbildningen ställer höga krav på förskollärare. En anledning till de höga kraven är att läroplanen för förskolan har reviderats flera gånger under de senaste tio åren.

5.2 Förskollärarens delaktighet i lek – strategier och möjligheter

En del respondenter påpekar att leken är central och betydelsefull men att förskollärare inte ska styra för mycket. Medan andra uttrycker att lek är bra att utnyttja som ett verktyg i barnens lärande. Flera menar att de ska ta till vara på barns lek genom att vara medlekande och stötta barnen på olika sätt. Detta kan förstås utifrån den reviderade läroplanen där lek har fått en mer framträdande roll.

5e: Vi är i leken på det sättet att vi observerar rätt mycket och utmanar det vi ser och hör. Men sen måste man tänka som vuxen att man väldigt lätt tar över leken och att det är viktigt att man är medveten om det så att man inte tar den rollen i leken och som vuxen styr leken.

Respondenten 5e beskriver att de deltar i lek på olika sätt, i det här fallet är det genom observationer och att utifrån det utmana barnen vidare i sitt lärande. Samtidigt syftar respondenten på att förskollärare ska vara aktsamma med att välja den styrande rollen eftersom det finns en risk att de tar över leken. Citatet kan tolkas som att det är barnen som ska leda leken och dess innehåll samt med förskollärarens delaktighet få stöd att vidare utveckla den. Förskollärare måste ge barnen utrymme att få komma med egna idéer och därmed få inflytande i leken.

1a: Leken är viktigaste av alltihopa. För det är ju där barnen utvecklas i många områden. Mycket är det sociala. att de lär sig spelregler, motorik på alla plan att de utvecklas tycker jag. Det är jätteviktigt. Sen kan ju vi gå in och styra leken i vissa områden då om det är något speciellt som vi tycker att något barn i gruppen behöver träna på.

Respondenten menar att lek har ett värde i sig och att barnens utveckling och lärande kan synliggöras i leksituationer. Det framkommer också att det finns situationer där förskollärarna kan gå in i leken om det bedöms att ett barn behöver stöd inom ett visst område. Citatet tolkas som att förskollärarna tillsammans med barnen kan skapa en ny förståelse och erfarenhet utifrån leksituationen.

4d: Jag tycker leken är viktig, jag tycker att barn ska lära sig (...) leka själva. Man ska finnas där men man ska ändå få leka leken själva med kompisarna. Sen kan jag vara med när någon vill, men inte alltid de vill men man ska ändå finnas där. Vi har alltid tyckt att den fria leken är viktig.

Citatet från 4d påvisar att lek är viktigt och att barn behöver leka med varandra utan förskollärare. Respondenten menar att det är viktigt att vara en närvarande förskollärare och bevaka barnens lek på ett indirekt sätt. 4d betonar att den fria leken är viktig för barnen i förskolan och att förskollärarna deltar när barnen bjuder in dem i deras lekvärld.

6e: Du kan sitta bredvid och vara delaktig, du kanske gör reflektionen tillsammans med barnen och tar kort och dokumenterar. (...) du kan tillföra andra saker när du hör vad de leker med och lyssnar man kan så tillföra något ytterligare, så det finns många sätt att vara delaktig.

I sista citatet kommenterar respondenten att förskollärarens delaktighet i lek kan se ut på olika sätt, exempelvis kan deltagandet ske i form av samtal där förskolläraren sitter bredvid ett barn. Ett annat sätt som nämns är att vara en lyhörd förskollärare och uppmärksamma det som barnet säger. Utifrån lyhördhet hitta möjligheter att utmana barnet med relevant material, teknik eller utmana barnens tänkande med frågor.

5.3 Spontanitet och planering – verktyg för samspelande undervisning

De flesta respondenterna beskriver att undervisningen kan genomföras både spontant och planerad. Det framkommer att förskollärare utnyttjar här och nu situationer och utmanar barnens hypoteser som vidare kan leda till utveckling och lärande. En annan synpunkt kring spontan och planerad undervisning är enligt respondenterna att det måste finnas mål och syfte utifrån läroplanen för förskolan.

5e: Vi har väldigt mycket diskussioner kring det. Det är nytt och många som inte vet hur de ska förhålla sig till det, fast det är ingen stor skillnad på det man har gjort fast man benämner det på ett annat sätt och det kanske blir en ny status och ett annat krav på oss förskollärare så att man får se till att man uppfyller det. Sen är undervisning givetvis någonting som är planerat eller spontan från början, fast att man planerar vidare det och utvecklar det. Det ligger ett jobb bakom det och en tanke måste finnas även om det är planerat eller oplanerat, så måste det finnas en tanke för att det ska leda till undervisning.

Respondenten beskriver att undervisningsbegreppet har väckt tankar och funderingar inom arbetslaget samt hur förskollärare ska förhålla sig till undervisning. 5e nämner att förskollärare har undervisat tidigare men att själva begreppet inte har använts i förskolans kontext så som det gör i nuläget. Vidare menar respondenten att undervisningsbegreppet kommer att ställa ytterligare krav på förskollärare att uppfylla sina arbetsuppgifter. Utifrån ett eget perspektiv förklarar respondenten att undervisning kan ske både spontant och planerat och där innehållet kan utvecklas vidare. Men

framför allt betonar 5e att det alltid ska finnas en tanke bakom undervisningen som kan leda till utveckling och lärande.

3c: Undervisning sker inte bara i grupp utan även individuellt. Det är ju inte bara den där samlingsstunden som man kanske tänker är undervisning för du kanske inte når in till tre av tio. Men sitter du och har ett sätt eller barnen frågar och man svarar och ser respons på det, där tycker jag undervisning kan vara spontan den behöver ju inte vara planerad.

3c förklarar att undervisning sker både planerat med en barngrupp men även spontant med det enskilda barnet. Respondenten ser spontan undervisning på det sättet att barnet visar nyfikenhet genom att ställa frågor och där förskolläraren bekräftar. Vidare menar 3c att spontan undervisning sker i form av en dialog mellan förskolläraren och barnet. Respondenten uttrycker att vid sådana tillfällen har det betydelse att förskolläraren utmanar med frågor och bekräftar det som barnet säger. Vidare kan det tolkas som att förskolläraren har en undervisning för tio barn men att det endast är tre barn som får ut ett lärande av situationen. Därför är det viktigt att lyfta den spontana undervisningen med enskilda barn så att varje individ får möjlighet att lära sig utifrån sina förutsättningar och intressen.

2b: Ja alltså undervisning är ju både spontant, flexibel och planerad. Man ska alltid ha en särskild tanke när det är planerat (...) att man tänker på läroplanens mål i förskott. Vad är det nu som barnen kan lära sig? Sen kan en undervisning vara när man har en rutinsituation (...) exempelvis när ett barn har svårt att gå på toan och tvätta händerna och ta på sig.

Citatet visar ytterligare att undervisningen i förskolan är både spontan och planerad. När det rör planerad undervisning påpekar respondenten att det är av betydelse att förskolläraren arbetar utifrån läroplanens mål. Men även i andra situationer där barnet befinner sig, som i detta fall är rutinsituationer där barnen kan behöva vägledning för att sedan själv kunna bli självständiga. Vidare lyfter 2b att förskollärare behöver inneha egenskapen att vara flexibel och kunna se undervisningstillfällen även i vanligt förekommande aktiviteter på förskolan och ta vara på dessa tillfällen.

5.4 Lek och undervisning – det ena förutsätter det andra

De flesta av förskollärarna uppfattar att lek och undervisning är något som är sammanhängande och inte nödvändigtvis behöver skiljas åt. Lek ses som ett verktyg för undervisning eftersom det är i leken som barnen erfar och samspelar i olika situationer som kan leda till ett lärande.

2b: Jag tycker inte att det ena måste utesluta det andra och särskilt inte på förskolan. Jag håller med att lära är nästan som att leka och leka är nästan som att lära. Jag tycker de hör ihop. Det är ju bara ett fantasifullt och

friare sätt och (...) lärande eller inläring som man har här på förskolan, ja man använder leken som ett verktyg.

I förskolan är lek något naturligt förekommande som barnen sysselsätter sig med. Respondenten uttrycker att lek och undervisning i förskolan hänger ihop. I den bemärkelsen kan lärande i lek ses som en självklarhet eftersom det är där barnen utvecklar olika förmågor i det sociala samspelet med andra barn och förskollärare. I citatet ses lek och lärande som en spiral, att det ena förutsätter det andra. En lärandesituation som sker i form av ett fantasifullt och friare sätt för barnet.

1a: Jag tänker att det går hand i hand, för det är ju genom leken som barnen lär sig mycket. Till exempel med något barn som har lite problem att räkna då kan man leka några lekar med hemvisten och räkna hur många tallrikar det finns där och så och att man tar in detta lite i smyg då. Det kan ju vara lite med finmotorik också att erbjuda lite pärlor, ska vi inte pärla lite idag? Träna just sådana saker då.

I detta citat nämner respondenten ett exempel där lek används i ett undervisningssyfte. 1a menar att förskollärare kan använda en viss miljö och ett material för att utveckla och stimulera ett barns matematiska förmåga. Lek fungerar som ett verktyg för undervisning där förskolläraren utgår ifrån barnets intressen, exempelvis en favoritmiljö eller ett material. När förskolläraren vet vad barnen är intresserade av kan det med fördel användas i undervisningen för att den ska bli mer meningsfull för barnen.

3c: (...) jo men det kommer ju in där också. Är vi med i leken kan det ju bli en sorts undervisning, är vi med när legot rasar så är man där och visar och bygger med legobitar. Där har du ju en undervisning för att komma vidare med byggnad och konstruktion samtidigt som det är lek. Alltså väldigt mycket är ju lek för barnen och att vi är med i den och då blir det undervisning.

Förskolläraren i citatet ovan belyser att lek kan användas i ett undervisningssyfte. Respondenten menar att undervisning sker om förskolläraren är med i leken och utmanar barnet. Förskolläraren anser att det är viktigt att utnyttja situationer där barnet befinner sig i och med hjälp av ett pedagogiskt material utveckla leken med ett undervisningssyfte. I leksituationen använder sig förskolläraren av sin egen erfarenhet och kunskap inom konstruktion, för att på det sättet stödja barnets strategier och problemlösning. Lärandesituationen kan underlättas med hjälp av instruktioner från förskolläraren där barnet sedan följer och prövar sig fram.

Sammanfattning av resultatet

Utifrån analysen framkom olika synsätt hos förskollärarna kring deltagande i lek, bland annat att det kan främja utvecklingen hos barn. En del av respondenterna tyckte att den fria leken var viktig och att förskollärare inte ska störa den. I resultatet framkom även att undervisningsbegreppet är omdiskuterat i förskolan, enligt respondenterna väckte begreppet osäkerhet i arbetslaget. Andra

respondenter såg positiv på begreppet och menar att det kan bidra till att höja statusen för yrket framöver. En stor del av respondenterna uttryckte att de undervisar barnen genom att använda sig av olika metoder och material beroende på vad barnet är intresserat av.

6. DISKUSSION

I detta kapitel diskuteras metodens relevans för studien. Därefter diskuteras resultatet utifrån tidigare forskning. Avslutningsvis redovisas förslag till vidare forskning.

6.1 Metoddiskussion

Under denna rubrik redovisas studiens metodval, semistrukturerad intervjuform och därefter diskuteras urval och avslutningsvis bearbetning och analys av empirin.

Ahrne och Svensson (2015) menar att kvalitativ metod är ett sätt att fånga människors beskrivningar av ett visst fenomen eller en situation. Den kvalitativa metoden är baserad på en semistrukturerad intervju och anses relevant för studien. Utifrån intervjuerna kunde vi få fram förskollärarnas uppfattningar om sitt deltagande i lek i relation till undervisning. För att undersöka samma syfte med hjälp av en annan metod, hade vi valt fokusgruppsamtal. Eftersom det hade varit ett annat sätt att få fram förskollärares uppfattningar kring ämnet. Det hade varit intressant att få fram ny kunskap genom att lyssna till diskussioner mellan förskollärarna.

Eftersom vårt blivande yrke är förskollärare, riktades fokus på förskolan som utbildningsplats och förskollärare som urvalsgrupp. Detta beslutades eftersom Eriksson–Zetterquist och Ahrne (2015) nämner att det krävs ett så kallat tvåstegsurval, vilket innebär att välja ut organisation och därefter respondenterna. Utifrån det som nämnts ovan valdes förskollärare som arbetar med barn från tre till sex år för att begränsa studiens omfattning samt för att förskollärares deltagande i barns lek kan se olika ut beroende på vilken ålder de arbetar med. Vid urvalet av respondenterna användes ett bekvämlighetsurval vilket Bryman (2018) menar är personer som är tillgängliga. Därför valdes respondenter som vi tidigare haft kontakt med för samtliga intervjuer. Några av förskollärarna inledde sin karriär som barnskötare och utbildade sig senare till förskollärare, medan andra respondenter började som nyexaminerade förskollärare. Urvalet av förskollärare med olika arbetslivserfarenhet och bakgrund ansågs vara av vikt, eftersom vi var nyfikna på hur deras olika bakgrund påverkar deras uppfattningar om sitt deltagande i lek.

Vi använde oss av en intervjuguide som stöd, vilket Kvale och Brinkmann (2014) beskriver som ett manus, som har till syfte att ge intervjun en struktur med frågor. Svårigheterna med intervjufrågorna var hur dessa skulle formuleras för att respondenterna skulle förstå dem. Tack vare den utförda pilotstudien, som Bryman (2018) rekommenderar, uppmärksammades några frågor som inte var tillräckligt tydliga. Frågorna ändrades så att innehållet i intervjuguiden kunde säkerställas och besvaras av samtliga respondenter. Risken med att inte utföra en pilotstudie är att intervjuguiden inte hade kunnat säkerställas av forskaren. Detta hade vidare påverkat att resultatet inte varit tillräckligt för att besvara studiens syfte. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) nämner fördelar med följdfrågor i intervjuguiden och att dessa kan anpassas efter samtalets gång. Författarna påpekar även att följdfrågor bidrar till en bättre förståelse av respondenternas perspektiv. Denna metod gav oss möjlighet att komma närmare respondenternas beskrivningar av deras erfarenheter. Däremot upplever vi nu i efterhand att det hade varit en fördel att ställa ytterligare följdfrågor vid vissa fall för att förstå respondenternas svar på ett djupare sätt. En annan fördel enligt författarna är att den valda intervjuformen ger förskollärarna tid och möjlighet att svara fritt och mer detaljerat. Vi upplevde att respondenterna inte kände sig stressade under intervjuerna vilket bidrog till ett bra samtalsklimat mellan oss och respondenterna. Detta ledde till utförligare svar som berikade studien. Det som kunde utförts på ett annat sätt var att ställa fler följdfrågor för att ge respondenten möjlighet att berätta mer detaljerat. Detta kunde i sin tur berikat studien ytterligare, i synnerhet eftersom det fanns tid över till att ställa fördjupande frågor. Vi kunde exempelvis frågat mer om den diskussion kring undervisningsbegreppet, som fanns i respondenternas arbetslag. En annan följdfråga som hade kunnat ställas är hur förskollärarna tolkar fri lek i förskolan och vad det innebär för dem i praktiken, då det hade kunnat framkomma mer tydligt i intervjuerna.

Samtliga intervjuer spelades in på två mobiltelefoner och anledningen till detta beslut var att säkerställa att ljudinspelningen inte skulle gå förlorad, då dessa intervjuer utfördes endast en gång och var värdefulla för studien. Vi uppmärksammade att vissa respondenter reagerade på att deras röster spelades in på två mobiltelefoner. Enligt Bryman (2018) kan inspelning påverka respondenter på det sättet att de blir nervösa och självmedvetna när deras ord blir inspelade. Under samtalet upplevde vi dock att respondenterna fokuserade mer på själva samtalet än på mobiltelefonerna trots att de verkade lite förvånade i början. När det gäller anteckningar under intervjutillfällena menar Bryman (2018) att de ska vara tydligt skrivna och sammanhängande. En av oss ledde samtalet under intervjun med de förberedda frågorna och den andra antecknade svaren. Vi insåg dock att det hade

varit en fördel för analysen, om den som antecknade hade haft intervjufrågorna nedskrivna i fältanteckningarna i förväg, för att skapa mer tydlighet.

Christoffersen & Johannessen (2015) rekommenderar att det är en fördel att vara två vid intervjutillfällena eftersom det kan bidra till djupare diskussioner och tolkningar om respondenternas svar. Detta upplevde vi tydligt när vi tolkade och analyserade empirin. Vi uppfattade svaren utifrån olika synvinklar och detta ledde vidare till fördjupade diskussioner mellan oss. Med hjälp av en modell som Bryman (2018) kallar för ”framework” underlättas sorteringen av den insamlade datan. Vår modell är i form av en stor handskreven tabell. Att sortera datainsamlingen på detta vis gav oss en bättre överblick över varje svar från respondenterna. Om tabellen hade utförts på digitalform hade vi inte kunnat få plats med all datainsamling på samma sätt som på det stora pappret. Däremot förekom det svårigheter att hitta teman till studien då mycket av empirin var intressant. På grund av begränsad tid och antal sidor i uppsatsen uppmärksammade vi enbart innehåll som besvarade forskningsfrågorna och som berikade studiens syfte. Eftersom empirin enligt Bryman (2018) ska bearbetas efter metoden tematisk analys sorterades och reducerades all insamlad data. Det här tillvägagångssättet av kvalitativ data underlättades för oss att identifiera teman i transkriberingen.

6.2 Resultatdiskussion

Under denna rubrik kommer resultatet av den tematiska analysen diskuteras. Den första forskningsfrågan är, hur beskriver förskollärare sin delaktighet i lek? besvaras genom temat Lek då och nu - en förändrad syn på lek samt temat Förskollärarens delaktighet i lek – strategier och möjligheter. Den andra forskningsfrågan är, hur uppfattar förskollärare sin delaktighet i barns lek i relation till undervisning? besvaras genom temat Spontanitet och planering – verktyg för samspelade undervisning samt temat Lek och undervisning – det ena förutsätter det andra. Utifrån resultatet kan vi se att lek och lärande går hand i hand eftersom barnen genom lek utvecklas och lär sig nya färdigheter.

I resultatet under temat Lek då och nu- en förändrad syn på lek framkommer det att det finns en skillnad mellan hur förskollärare, förskolläraryrkesliv och förskola såg på barns lek. Detta kan bero på hur det var i början av förskolläraryrkeslivet i jämförelse med hur det är i nuläget. Utifrån resultatet kan vi se att lek alltid har varit viktig i förskolan, men att den fria leken framkom som viktigast. Detta innebär att barnen ägde leken och skulle därför bestämma innehållet i den och förskollärare ansåg att de störde om de deltog. Därmed anser vi att lek inte användes i undervisningssyfte och utnyttjades inte som ett verktyg. Lindqvist (1995) bekräftar detta, hon

beskrev en diskussion om lek skulle vara styrd av förskollärare eller inte. I hennes studie framkom det att fokus låg på ett resultatriktat arbete. Redan i Pedagogiskt program för förskolan (Socialstyrelsen, 1987) skrevs det att lek var betydelsefullt och centralt för barns utveckling. Barn ansågs kunna lära genom lek enligt Pedagogiskt program för förskolan. Det kan ses som motsägelsefullt, eftersom både Lindqvist och respondenterna beskrev en kultur i förskolan där lek inte används i undervisningssyfte. Om barn lär genom lek, borde förskollärare använt lek i undervisningen.

Respondenterna beskriver att deras syn på lek och barn har förändrats genom åren som förskollärare. De finner nya strategier för lek och undervisning och nya sätt att bemöta och förstå barns utveckling. Det beror på deras arbetslivserfarenhet och genom olika sorters kompetensutveckling. Något som fått förskollärarnas synsätt och arbetssätt att förändras är de reviderade läroplanerna som under åren har ändrats i takt med att samhället ändrats och ny forskning som tillkommit. I den nya läroplanen (Skolverket, 2018) kan vi se den förändring som skett och hur långt förskolan har kommit. I den har lek fått en egen rubrik för att synliggöra lekens betydelse för barns utveckling samt att förskollärare ska skapa förutsättningar för lek.

Det andra temat Förskollärares delaktighet i lek – strategier och möjligheter belyser olika åsikter om förskollärares deltagande i lek samt om olika sorters deltagande. I resultatet framkom det att vissa förskollärare var delaktiga genom att stötta vid behov och hade ett pedagogiskt syfte för sitt deltagande. Den proximala utvecklingszonen förstås här som att förskollärare tillsammans med barnen skapar en ny förståelse och erfarenhet i lek. Vygotskij (1978) förklarade även att det som barnen inte klarar av att lösa själva kan de göra självständigt senare med stöd från förskolläraren. Vidare menade Vygotskij att den proximala utvecklingszonen sker i ett samspel mellan den vuxne och barnet. Tsai (2015) beskriver olika sätt att vara delaktig i barns lek. Ett av dessa sätt är delaktighet genom att på barnens förfrågan assistera och guida dem i problemlösningar. Ett annat sätt är där förskollärare introducerar undervisande lek (Tsai, 2015). Detta överensstämmer med det som Lindqvist (1995) menar, nämligen att lekpedagogik vilar på en grund av gemenskap och delaktighet mellan förskollärare och barn. Hon nämner även att det mest effektiva sättet att utveckla barnens lek är att tillsammans skapa fiktiva lekvärldar och på det sättet utvidga barnens lek. Dessa olika sätt för deltagande uppmärksammade vi bland respondenternas svar. Exempelvis var förskollärarna delaktiga genom att sitta bredvid barnen och lyssna på vad de har att berätta samt att de tillsammans reflekterade över saker som barnen är nyfikna på. I det samspelet kan respondenten vara lyhörd för barnens lek och kan tillföra andra artefakter och idéer för att utvidga barnens lek.

Resultatet kan vi koppla till det som Bygdeson-Larsson (2010) belyser, att samspel och kommunikation kan vara en förutsättning för att barn ska utmanas i sin utveckling. Hon nämner även att förskollärare ska vara engagerade i barnens lek, vara tillgängliga och ha en medvetenhet om att barnen är en aktiv del i sitt eget lärande. Lindqvist (1995) beskriver lek utifrån Vygotskijs lekteori, lek är fantasins handling och en önskeuppfyllelse samt en skapande handling. Respondenternas uppfattningar är att barn genom lek kan lära och utvecklas inom många områden. Sandberg (2002) förtydligar detta, hon menar att förskollärare som leker med barn kan påverka barnens utveckling på olika sätt. Exempelvis kan lek ses som ett verktyg för lärande och problemlösning förklarar hon. Detta styrker Knutsdotter Olofsson, (2015) hon påvisar vikten av lek för barns utveckling inom olika ämnen, såsom språk och matematik.

Utifrån analysen kan vi konstatera att det fanns olika åsikter om förskollärarens deltagande i barns lek. Exempelvis framkom att vissa respondenter respekterade barnens fria lek, däremot övriga betonade att det är bra att vara en medlekande förskollärare. Utifrån resultatet framkom det även att förskollärarna var delaktiga genom observation och utmanade det som observerades i leken. Det framkom även åsikter om att förskollärare ska vara försiktiga med att inte ta över barnens lek och ta den styrande rollen. Det lyftes även fram att barnen ska lära sig att leka själva och att respondenten enbart var delaktig om han eller hon fick en inbjudan från barnen. Vi upplever att respondenten inte ser fördelarna med att vara delaktig utan beskriver istället att barnen blir självständiga när de leker själva. Vi kan se en konsekvens utifrån respondentens uttalande eftersom viktiga lär tillfällen kan gå förlorade. Särskilt om barnet behöver hjälp i leken men av någon anledning inte vet hur han/hon ska be om det. Vi tycker det handlar om förskollärarens barnperspektiv, att ha förmåga att kunna se och läsa av barnens behov för att gå in och stötta barnet i lek trots att barnen inte bett om det.

Tsai (2015) skriver om denna typ av deltagande där förskollärare bjuds in av barnet att leka, där blir det en spontan delaktighet. Barnet har kontrollen över handlingen och förskolläraren följer barnets anvisningar om hur leken går till. På det sättet tar inte förskolläraren den styrande rollen utan det är barnet som bestämmer över leken. Engdahl & Ärlemalm-Hagsér (2015) beskriver fri lek. De menar att begreppet fri lek fortfarande förekommer i förskolan och betyder att barnen har en frihet att välja hur de ska leka och vad innehållet i deras lek ska vara. En del förskollärare ser fri lek som att de inte ska störa och styra barnens lek. Det finns en stor skillnad mellan de olika åsikterna eftersom vissa menar att förskollärare ska ta till vara på barnens lek genom att vara medlekande och stötta barnen på olika sätt. Om vi skulle tycka samma som respondenterna om den fria leken hade det varit svårt att använda leken som ett verktyg för barns lärande och utnyttja det i undervisningssyfte. I

läroplanen står det bland annat att förskollärare ska ge barnen förutsättningar att själva påbörja eller introducera en lek för barnen. Därför anser vi att det är viktigt att förskollärare ser lekens betydelse för barns utveckling och därmed är medlekande och använder lek som ett verktyg för barns lärande.

I det tredje temat Spontanitet och planering – verktyg för samspelade undervisning visade empirin att förskollärarna ser en koppling mellan undervisning och lek. Undervisning och lek kan användas för att utveckla barns lärande. Samtliga respondenter ansåg att undervisning kan yttra sig spontant men även i planerad form och att det är viktigt att ha en tanke om innehållet. Respondenternas uttalande stämmer överens med läroplanens reviderade innehåll om begreppet undervisning, att den kan genomföras både i spontan och planerad form. Samt att undervisning ska genomföras på ett sätt som gör barnen nyfikna och som utmanar deras lärande (Skolverket, 2018). I styrdokumentet förtydligas förskollärarens ansvar om undervisningsinnehållet och att varje aktivitet ska vara förankrat i målen (Skolverket, 2018).

Resultatet tyder på att lek kan användas som ett verktyg för att utmana barnen vidare med deras hypoteser. Melker et.al (2018) berättar att begreppet har aktualiserats i förskolan. De menar att undervisning är en situation där förskollärare har ett syfte med innehållet och där pedagoger och barn samarbetar engagerat. Samspelet är viktigt för barns utveckling påvisade Vygotskij (1978). Han beskrev att ett barn kommer längre i sin utveckling när det sker ett samspel med andra människor och att det är då barnet kan bygga upp en inre medveten tanke. Det framkom i resultatet att undervisning kan genomföras individuellt och i grupp. Undervisning med det enskilda barnet är lika viktig, eftersom det finns barn som tar till sig undervisning på ett mer meningsfullt sätt när det sker individuellt med förskolläraren. Det är viktiga tillfällen för att ge det enskilda barnet möjlighet att synas, höras samt att få lära sig utifrån sina förutsättningar och intressen. Enligt respondenterna har begreppet väckt många tankar och diskussioner inom arbetslaget. I empirin nämns det att förskollärarna har undervisat även tidigare. Även om begreppet känns nytt är inte själva företeelsen ny och många förskollärare vet inte hur de ska förhålla sig till det. Detta uttalande stärks av Jonsson et.al (2017) som belyser att vissa förskollärare ser positivt på begreppet, att det kan höja förskollärares status. Medan andra förskollärare är oroliga för att förskolan ska bli skolifierad. Nilsson et.al (2018) diskuterar ämnet vidare, de påpekar att begreppet måste förstås utifrån förskolans kontext. De menar att begreppet måste implementeras och diskuteras kring i förskolan eftersom förskollärare behöver veta hur de ska förhålla sig till begreppet. Vi har förståelse för att begreppet kan skapa en oro bland förskollärare eftersom begreppet nyligen har aktualiserats i

förskolan. Tillför skolverket ett sådant betydande begrepp behövs det även kunskap om det och vad det betyder i förskolans praktik.

Lek och undervisning – det ena förutsätter det andra är studiens fjärde tema. I detta tema framkommer en samstämd åsikt om att lek och undervisning är något som kan användas med fördel i barns utveckling. Lek och lärande är något som hör ihop och behöver inte skiljas åt. Det framkom att lek kan fungera som ett verktyg för undervisning och att det är en friare och fantasifull metod. En annan respondent beskrev att lek och lärande går hand i hand eftersom barnen lär sig mycket i lek och att lek kan användas som ett verktyg för barns lärande. De exempel som nämns i citatet är matematik och motorik samt att förskollärare kan gå efter barnens intressen för att träna dessa förmågor med hjälp av material. Vygotskij (1978) beskrev artefakter som avgörande för att utveckla mentala funktioner och att det berodde på vilka verktyg som kunde vara en tillgång i barns lärande. Verktyg utifrån respondentens exempel är lek, tallrikar och pärlor. Det framkom även att en närvarande förskollärare i barnens lek kan utmana deras kunskaper och tankar. Skolinspektionen (2016) belyser detta, om ett barn behöver utveckla en färdighet inom ett ämne, kan leken vara ett effektivt sätt för problemlösningar. Särskilt om förskolläraren uppmärksammar något som barnet är intresserad av, kan leken användas som en relevant metod för ett förändrat kunnande. Detta pedagogiska arbetssätt kan leda till en meningsfull utbildning för barnen i förskolan där lek möter lärande. Förskollärare ska erbjuda en undervisning som barn tycker är lustfylld (Skolinspektionen, 2016). Respondenten beskriver konstruktionslek och menar att förskollärare kan vägleda barnens konstruktioner genom att själva delta i leken samt visa och förklara. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan vi se den proximala utvecklingszonen genom att förskolläraren med sina egna kunskaper och erfarenheter kan stötta barnen i sitt lärande för att komma vidare med en ny förståelse. Nilsson et.al (2018) styrker detta med att förskollärare ska tolka barnens leksituation genom att observera hur barn agerar och kommunicerar. Svedberg (2016) belyser att förskollärare måste sätta sig in i barnens erfarenheter och vad de är intresserade av för att fånga barnens intresse i undervisning. Att skapa en lek i en tilltalande miljö kan göra mycket för att utveckla barns kunskaper. Utifrån resultatet nämndes det att lek och undervisning kan användas i barns lärande. Vi är dock fundersamma, eftersom det kan tolkas motsägelsefull då några av respondenterna inte var aktiva i barnens lek. Vi frågar oss hur förskollärare ska använda lek i undervisning när de tycker att barnen ska leka själva eller att förskollärare inte ska ta en styrande roll.

Resultatet kan användas i praktiken genom att förskollärare som läser studien kan få ny förståelse för varför de ska delta i lek. Samt att de kan få kunskap om undervisningsbegreppet och att det

ska förstås utifrån förskolans kontext. Det kan förhoppningsvis bidra till att minska oro för att förskolan ska bli skolifierad när förskollärare ser på undervisningsbegreppet ur en annan synvinkel.

6.3 Vidare forskning

Det centrala i studien har varit hur förskollärare beskriver sitt deltagande i barns lek i relation till undervisning. Som vidare forskning skulle det vara intressant att utgå från samma syfte men att göra en observationsstudie istället där forskaren kan observera förskollärares deltagande i praktiken. Samt utifrån det insamlade materialet kunna göra en jämförelse mellan intervjuer och observationer för att undersöka om förskollärare är delaktiga på det sätt som de beskriver. Genom att sammanföra intervju och observation får en vidare forskning en bättre helhetssyn över problemområdet samt en fördjupad studie.

7 REFERENSLISTA

Ahrne, G., & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 8 – 15). Sverige, Stockholm: Liber.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Sverige, Stockholm: Liber.

Bygdeson-Larsson, K. (2010). "Vi började se barnen och deras samspel på ett nytt sätt" *Utveckling av samspelsdimensionen i förskolan, med hjälp av Pedagogisk processreflektion*. (Doktorsavhandling, Umeå Universitet, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap). Hämtad den 15 maj 2019 från <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:355673/FULLTEXT02.pdf>

Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Sverige, Lund: Studentlitteratur.

Engdahl, I., & Ärlemalm-Hagsér, E. (Red.), (2015). *Att bli förskollärare - mångfacetterad komplexitet*. Sverige, Stockholm: Liber.

Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34 - 54). Sverige, Stockholm: Liber.

Jakobsson, A. (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling- lärande om begreppsmässig precisering och koordinering. *Lärande och samhälle, Malmö högskola. Pedagogisk forskning i Sverige, 17, 3 – 4, 152-170.*

Jensen, M. (2018). *Lekteorier*. Sverige, Lund: Studentlitteratur.

Jonsson, A., Williams, P., & Pramling Samuelsson, I. (2017). Undervisningsbegreppet och dess innebörder uttryckta av förskolans lärare. *Forskning om undervisning och lärande, 5, 90 – 109.*

Hämtad den 10 maj 2019 från https://www.forskul.se/ffiles/00518CC7/ForskULvol5_nr1_s90-109.pdf

Knutsdotter Olofsson, B. (2015). Lek för livet. I I. Engdahl & E. Ärlemalm-Hagsér (Red.), *Att bli förskollärare-mångfacetterad komplexitet* (s. 148 - 151). Sverige, Stockholm: Liber.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Sverige, Lund: Studentlitteratur.

Lindqvist, G. (1995). *Lekens estetik: En didaktisk studie om lek och kultur i förskolan*. (Forskningsrapport 95:12). Sverige, Karlstad: Högskolan i Karlstad, Samhällsvetenskap.

Melker, K., Mellgren, E. & Pramling Samuelsson, I. (2018). Undervisning i förskolan- en fråga om att stötta och skapa gemensamt fokus. *Forskning om undervisning och lärande*, 6, 64 – 86. Hämtad den 18 april 2019 från https://www.forskul.se/ffiles/002FA69B/ForskUL_vol6nr1_2018_s64-86.pdf

Lundgren, U. P., Säljö, R., & Liberg, C. (Red.), (2017). *Lärande skola bildning- grundbok för lärare*. Sverige, Stockholm: Natur & Kultur.

Nationalencyklopedin. (u.å.). *Uppslagsverk*. Hämtad den 10 juni 2019 <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/artefakt>

Nilsson, M. (2018). Lär av barnen. *Förskole tidningen*, 2. Hämtad den 18 april 2019 från <https://www.forskoletidningen.se/2-2018/lar-av-barnen>

Nilsson, M., Lecusay, R., & Alnervik, K. (2018). Undervisning i förskolan: holistisk förskolepedagogik byggd på lek och utforskande. *Utbildning och demokrati- tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, 27, 9 - 32. Hämtad den 23 april 2019 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229722/FULLTEXT01.pdf>

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s.220 - 234). Sverige, Stockholm: Liber.

- Rienecker, L., & Stray Jörgensen, P. (2018). *Att skriva en bra uppsats*. Sverige, Stockholm: Liber.
- Sandberg, A. (2002). *Vuxnas lekvärld - en studie om vuxnas erfarenheter av lek*. (Avhandling Sverige, Göteborg: Göteborg studies in educational sciences 189).
- SFS. (2010: 800). *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad den 15 maj 2019 från http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Skolinspektionen. (2016). *Förskolans pedagogiska uppdrag – Om undervisning, lärande och Förskollärares ansvar*. Sverige, Stockholm: Skolinspektionen. Hämtad den 16 maj 2019 från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2016/forskolan-ped-uppdrag/rapport-forskolans-pedagogiska-uppdrag.pdf>
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Sverige, Stockholm: Skolverket. Hämtad den 6 maj 2019 från <http://pedagog.stockholm.se/Pedagog/Reviderad%20läroplan%20för%20förskolan.pdf>
- Skolverket. (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Sverige, Stockholm: Skolverket. Hämtad den 6 maj 2019 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=2442>
- Skolverket. (2018). *Läroplanen för förskolan Lpfö 98*. Sverige, Stockholm: Skolverket. Hämtad den 6 maj 2019 från <https://www.skolverket.se/getFile?file=4001>
- Socialstyrelsen. (1987:3). *Pedagogiskt program för förskolan*. Sverige, Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU. (1972:26). *Förskolan del 1 – betänkande avgivet av 1968 års barnstugeutredning*. Sverige, Stockholm: Socialdepartementet.
- Svedberg, S. (2016). *Professionell i förskolan- pedagogers arbetssätt och förhållningssätt*. Sverige, Stockholm: Gothia utbildning.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken-ett sociokulturellt perspektiv*. Sverige, Lund: Studentlitteratur.

Tsai, C.Y. (2015). Am i interfering? Preschool teacher participation in children play. *Universal journal of educational research*, 3(12), 1028-1033. Doi: 10.13189/ujer.2015.031212. Hämtad den 29 april 2019 från <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1083243.pdf>

UNICEF. (1989). *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige. Hämtad den 6 maj 2019 från <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>

Utbildningsdepartementet. (1998). *Läroplan för förskolan. Lpfö98*. Sverige, Stockholm: Fritsez.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad den 18 maj 2019 från https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Hämtad den 20 maj 2019 från https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society. The development of higher psychological processes*. Cole, M., John-Steiner, V., Scribner, S., & Souberman, E (Red.): Cambridge, MA: Harvard university press.

Vygotskij, L.S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Sverige, Göteborg: Daidalos.

BILAGOR

Bilaga 1

Informationsbrev till förskolechefer i xxxxx kommun

Hej!

Vi är två studenter som läser vår 6:e termin på förskolläraryrket på Jönköpings University. En höjdpunkt under denna termin är arbetet med examensarbetet som pågår fram till vecka 23. För att vi ska få nya kunskaper om vår kvalitativa studie som handlar om förskollärares beskrivningar om sitt deltagande i lek i relation till undervisning, behöver vi träffa förskollärare som kan delge oss kunskap om området. Vi har tänkt att samla in data genom individuella intervjuer på arbetsplatsen ca 30 minuter. Efter examensarbetet får ett godkännande, publiceras den på Diva som är en digital plattform som JU använder för publicering av examensarbeten. Vid insamling av data kommer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer att beaktas, vilket medför att förskolorna och respondenterna kommer vara avidentifierade. De inspelade intervjuerna kommer enbart att sparas på våra mobiltelefoner och därefter raderas. Respondenterna har rätt att avbryta sin medverkan i studien när som helst. Vi är tacksamma ifall du informerar förskollärarna så fort som möjligt eftersom vi avser att påbörja våra intervjuer under v. 16 och 17.

Du kan nå oss på vår mail eller mobilnummer som står här nedan.

Valjeta Alisani

mob.nr. xxxxxxxx

xxxxxx@student.ju.se

Helen Robayo

mob.nr: xxxxxxxx

xxxxxx@student.ju.se

Tack på förhand

Valjeta A. & Helen R.

Bilaga 2

Intervjufrågor:

1. Berätta om någon höjdpunkt som du upplevt under din arbetserfarenhet och hur länge du har jobbat inom yrket?
2. Vilka kunskaper och kompetenser behöver en förskollärare ha för att utveckla barns lärande?
3. I läroplanen (Lpfö 98, rev. 18) står följande: ”Lek ska ha en central plats i utbildningen.”
Berätta hur du tänker om lekens betydelse i förskolan och varför den är viktig?
  - Vilka förutsättningar för lek skapar ni i barnens utbildning?
4. Upplever du att du är delaktig i barnens lek och i så fall, vilka konsekvenser kan du se av det?
  - på vilket sätt är du delaktig i barns lek? Exempel.
5. Enligt den nya Lpfö 18, har begreppet undervisning fått en mer framträdande roll. Hur ser du på undervisning och på vilka sätt använder du det i förskolan?
6. Kan du beskriva hur du tänker om lek i relation till undervisning?
7. Genom att vara delaktig i barns lek, utnyttjar du de här leksituationerna i ett undervisningssyfte?
  - Ja, hur, exempel? - Nej, anledning?
8. Har din uppfattning kring delaktighet i lek ändrats under din tid som förskollärare?
  - Motivera gärna varför i så fall.

Bilaga 3

Stora tabellen är i digitalform men utfördes på ett stort papper för att strukturera och sortera transkriberingarna utifrån intervjufrågorna.

Respondent	Berätta om någon höjdpunkt som du upplevt under din arbets- erfarenhet och hur länge du har jobbat inom yrket?	Vilka kunskaper och kompetenser behöver en förskollärare ha för att utveckla barns lärande?	I läroplanen (Lpfö 98, rev. 18) står följande: ”Lek ska ha en central plats i utbildningen. ”Berätta hur du tänker om lekens betydelse i förskolan och varför den är viktig? Vilka förutsättningar för lek skapar ni i barnens utbildning?	Upplever du att du är delaktig i barnens lek och i så fall, vilka konsekvenser kan du ser av det? På vilket sätt är du delaktig i barns lek? Exempel.	Enligt den nya Lpfö 18, har begreppet undervisning fått en mer framträdande roll. Hur ser du på undervisning och på vilka sätt använder du det i förskolan?	Kan du beskriva hur du tänker om lek i relation till undervisning?	Genom att vara delaktig i barns lek, utnyttjar du de här leksituationerna i ett undervisningssyfte? - Ja, hur, exempel? - Nej, anledning?	Har din uppfattning kring delaktighet i lek ändrats under din tid som förskollärare? - Motivera gärna varför i så fall.
1a								
2b								
3c								
4d								
5e								
6e								
7f								

Bilaga 4

Små tabellen visar en reducering av varje intervjufråga.

Teman identifierades med överstrykningspennor: gul, rosa och blått.

Tabellen nedan är ett exempel, men samtliga intervjufrågor bearbetades på samma sätt.

Respondent	3: I läroplanen (Lpfö 98, rev. 18) står följande: ”Lek ska ha en central plats i utbildningen. ”Berätta hur du tänker om lekens betydelse i förskolan och varför den är viktig? Vilka förutsättningar för lek skapar ni i barnens utbildning?
1a	
2b	
3c	
4d	
5e	
6e	
7f	